

ները: Այս միջոցիս ի դուր փորձեց պաշտօն մը ձեռք բերելու, ուստի երկու օրագիր հաստատեց, մէկը Ազատութիւն, որուն երեւոյր և անհետանալը մէկ եղաւ, միւսը Ամիս, որ յաջողութեամբ երկու տարի տեւեց: Իբրեւ վիպասան և թատերերգակ դարուս ամենէն շատ և շուտ գրողն եղաւ Տիւմա, այնպէս որ միայն գրածները անգամ մը կարդալու կեանք չբաւեր: շատ ճամբորդութիւններ ալ բրած է, և տեսածներուն իր վրայ բրած տպաւորութիւնները հրատարակած է:

Տիւմայի համբաւը բոլոր աշխարհ տարածուած է, բայց վերջին տարիները թերեւս քնասակար եղած ըլլան իրեն չափազանց մտաւորական բեղնաւորութիւնը և շտապը՝ որով իւր գրաւոր աշխատութիւնքը յառաջ կը վարէր. վասն զի անոնք բաւականապէս ազդեցին իր մտաւորական կարողութեանցը վրայ:

Միլիոններ շահեցաւ, բայց ազբատ մեռաւ: Չափազանց շոյալութեամբ ապրեցաւ, սակայն այս շոյալութիւնը շատ անգամ բարեբարութեան փոխուեցաւ:

Որդին որ ոչինչ նուազ, գուցէ աւելի վեր է քան զհայրը նոյն գրաւական աւուեստին մէջ, արժանաւոր ժառանգ է հօրը համբաւոյն:

Աղեքսանդր Տիւմա, որ խորագրած հայրենասէր էր, անշուշտ խիստ դառն անցուցած պիտի ըլլայ իւր վերջին օրերը, տեսնելով հայրենեաց թշուառութիւնքը. գուցէ անոնց պատճառաւ Գաղղիացիք ժամանակ պիտի չունենան արժանապէս վրան զբաղելու, ինչպէս կ'ընէին թէ որ աւելի խաղաղ օրերու մէջ մեռած ըլլար:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆՔ

Կայծակի հարուստ մը: — Հրահալելեաց մեքենաներուն տնակին վրայ կայծակ իյնալով, ջրհորին խորերը կը թափանցէ. 50 մեղր երկրիս մակերևու-

թէն խոր գտնուող աշխատաւորի մը բազկին հրացանի հարուածի մը պէս կը զարնէ. ետքը շարունակելով ընթացքը և 300 գրկաչափէ աւելի վար իջնալով 600 գրկաչափ երկայնութիւն ունեցող կողմնակի սրահ մը կը մտնէ, և հոն գտնուողներուն մէկուն ոտքը, միւսին կուրծքը կը վիրաւորէ. իսկ միւս աշխատաւորը այսպիսի սաստիկ հարուածէն կ'ազատին: Մարդ չմեռնիր, այլ խըղդուկ ելեքտրական հոտ մը միայն կը լեցուի:

Նաշու մը հրկիզուել: — Անվերսաքաղաքին մէջ առաւօտ մը ժամը եօթին ժողովուրդը ահաւոր ճայթիւն մը լսելով դէպ ինչաւահանգիստ կը վազէ, ուր դարհուրելի տեսարանի մը հանդիսատես պիտի ըլլար: Անգլիական Մէրի-Էն երկկայմեայ նաւն՝ 500 տակառ նաւթով բեռնաւորած՝ բռնկեր էր. շտեմարանաց դուռները, կայմերը և կողերուն մէկ մասը հեռուները նետուած էին, և ամբողջ նաւը մեծ հնոցի մը կը նմանէր: Չորս հոգի էին նաւաստիքն. Մարշալ նաւապետ, իր երկրորդն որ իր փեսայն էր և երկու նաւաստիք. նաւապետին կիներն ալ նաւուն մէջն էր: — Հազիւ թէ ճայթիւնը եղաւ, նաւուն մօտ եղողները տեսան որ բոցերու մէջ մարդ մը էսգոյ գետը կը նետուի: ... Մաքսաւորները ազատեցին զանիկայ մակուկով մը, և իմացան որ նաւապետին փեսայն էր. զգեստին մեծ մասը այրած էր, վզին վրայ ալ մեծ այրուածք մ'ունէր: — Քիչ ատենէն տեսնուեցաւ Մարշալ նաւապետը նաւուն վրայ, կիսամերկ և խելացնոր կայծերուն միջէն վազելով, շապիկը բռնկած և բոցը սրբունքները պատած, անշուշտ դժբաղդք բունէն կ'արթննար: Այս դառն տեսարանը հազիւ քանի մը բոպէ տեւեց. Մարշալ իբր շանթէ հարեալ ջուրն ընկաւ, առանց տեսնալու այն ձողը՝ որ իրեն կ'երկընցընէին և աներեւոյթ եղաւ ջրոյն խորը: Մնացեալ երեք եղկելինքը՝ Տիկինն Մարշալ և երկու նաւաստիք հնոցի մէջն էին. իրենց աղիողորմ

աղաղակները կը լսուէին՝ փոքր ճայթմանց հետ: Մէկ մ'ալ յանկարծ մեծ կայմը դղրդմամբ ընկաւ, ձայները կը տրեցան. մահը կատարեւ էր ընելիքը: Հինգ հոգիէ մէկն միայն ազատեցաւ, անոր կեանքն ալ տարակուսական էր: Այս զարհուրելի տեսարանը՝ և ոչ պատմելու ժամանակի չափ տեսց. իսկ նաւէն բան ազատիլը և ոչ իսկ մտքէ անցնելու է. նաւը բոլորովին բռնկած և կրակէ սփռոց մը չըջակայ ջուրերը կը ծածկէր: Միւս նաւերը վտանգէ ազատելու համար հրկիզեալ նաւը պէտք էր գետին ձախ կողմը քաշել. և ժամը տասնին խարսխին չլթաները զատուելով նաւը զարտուղիլ սկսաւ. այն ատեն Օթթոմանաքաշնաւը իր ճանկերը Մէրի-Էնի վրայ նետելով՝ քաշեց աւազի կոյտի մը վրայ տարաւ զայն, ուր բոլորովին այրելով ածիւն դարձաւ. թանձր ծուխ մը գետն ու քաղաքը պատելով:

Անդամաւնդի գիշտ: — Կը գրեն Բարեյուսոյ Գլխէն թէ անգամանդի նոր խաւ մը գտնուեր է Օրանթէ գետին ափանց վրայ Ալիվալ Նորդի մօտերը: Այս ակունքներէն բազմաթիւ մաս մը հասարակաց վաճառքի հանուած է: Անգղիայէն, վաճառականութեան մեծ ընկերութեան մը կողմանէ գործակալ մը գացեր է այս թանկագին քարերէն դնելու, և գտնուած կողմերը փնտռողներ դնելու:

Մարդակերոսքիւն յիտայիս Բարեյի կոչուած քուսկահիւն: — Քարելիլինի անուամբ Պոլոնիայի ուսուցիչը Սբեցիայի մօտերը ճամբորդութիւն ըրած ատեն՝ նոր և օգտակար գիւտ մը գտաւ: Նախապատմական մարդկանց հետք մը գտնելու համար քանի մը քարանձաւներ քննելու ելած ըլլալով Բալմարիա կղզւոյն դժուարամերձեանալի այրին մէջ քանի մը պեղմունքներ ընել տուաւ, և բազմ ունեցաւ գայլախազներ և ուրիշ գործածուած քարեր՝ իւրոյս հանելու, որոնք քարաթուական ըսուած ժամանակը կը ներկայացնեն:

Գործածուած քարեր և ուրիշ առարկաներ ալ գտաւ, ուր կղզւոյն նախնի բնակիչքը տարեր էին. ասոնցմէ զատ այլևայլ կենդանեաց ոսկրներու մեծ բազմութիւն մը՝ մարդկանց ոսկերաց հետ խառնուած, զորոնք այնպիսի դրից մէջ գտաւ, որ հետեցուց թէ մարդակերը կոչուեմք մը պիտի ըրած ըլլան հոն, և թէ Իտալացիք ալ իրենց ժամանակակից Պելճիացւոց, Գալլիացւոց և Տանիմարքացւոց նման մարդակեր ժողովուրդներ էին քարային ըսուած թուականին մէջ:

Անձնաւստի շուքն մը: — Շան մը վրայ կասկած կ'ըլլայ որ ջրավախութեան ախտէն բռնուած ըլլայ, որով տէրերը կը ստիպուին որչափ կրնան հեռի բռնել իրենցմէ կենդանին. շունը շատ կը վըշտանայ տէրանցը բռնած կերպէն. քանի մը օր տրտում տխուր անցընելէն վերջը, առանց կատաղութեան նշան մը տալու՝ վերջապէս կը թողու իր բնակարանը և կ'երթայ իր տիրոջը մեծ բարեկամներէն մէկուն տունը կ'ապաւինի. հոն ալ ընդունելութիւն չըզտնալով խեղճ կենդանին ընելիքը չըգիտեր, ու տարակուսած սաստիկ ձայնով մը կու լայ. բայց առանց յուսահատելու կը փորձէ դեռ քիչ մը ատեն ալ սպասելու զրան առջև. և երբ բացող մը չըլլար՝ ալ յուսահատած վազելով մը կ'ելլէ կ'երթայ, ու մօտիկ գետին եզերքը վեր վար քիչ մը պտտելով վերջապէս կը կենայ մէկ տեղ մը, կը դառնայ ու հառաչանք մը կը հաջէ իբր թէ վերջին մնաք բարովը տար. կ'իջնայ գետին մէջ և գլուխը ջրոյն մէջ կ'ընկղմէ, և քանի մը վայրկենէ իր դիակը ջրոյն երեսը կը ծածանի: — Այս պատմութիւնը դժուարաւ հաւատալի կրնար երևալ, եթէ շան մը ունեցած զգացմունքները չգիտնայինք: